

РЕЦЕНЗИЈА

**НА РАКОПИСОТ „МОТОРИЧКИ РАЗВОЈ ВО РАНО ДЕТСТВО“
ОД ПРОФ. Д-Р БИЛЈАНА ПОПЕСКА, ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП**

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, како и Одлуката бр.1602-135/4 од 30.11.2022 год., на 78. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултет за образовни науки, одржана на 30.11.2022 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- д-р Јован Јовановски, Факултет за физичко образование, спорт и здравје при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје, професор во пензија;
- д-р Снежана Јованова-Митковска, Факултет за образовни науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис **„МОТОРИЧКИ РАЗВОЈ ВО РАНО ДЕТСТВО“** од д-р Билјана Попеска, наменет за студентите на прв циклус студии на Факултет за образовни науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Учебникот „Моторички развој во рано детство“ претставува структурирана и заокружена целина, пишувана согласно со Наставната програма по предметот Моторички развој во раното детство. Овој предмет како изборен предмет го изучуваат студентите на прв циклус студии на насоката Предучилишно воспитување на Факултетот за образовни науки. Истиот се изучува во втора година на студии, IV семестар, со фонд на часови 2+1+1. Учебникот содржи материјал кој во целост ја следи наставната програма. Во него логички и постапно се распоредени содржини, врз основа на кои согласно со предметната програма се изведуваат теоретски предавања и вежби. Концепцијата и структура на учебникот „Моторички развој во рано детство“ постапно ги насочува студентите кон утврдување на сознанијата за предметната материја, како би можеле соодветно да одговорат на испитните и предметните барања. На овој начин, во целост се овозможува реализирање на барањата и целите на студиската програма.

Податоци за обемот на ракописот: Ракописот е структуриран во шест тематски целини кои ја следат структурата на предметната програма. Во рамките на секоја целина се понудени соодветен број на поглавја, потпоглавја во кои авторката дава целосен и детален приказ, разработка на комплексните прашања, на начин разбирлив, јасен за идните консументи. Содржините од ракописот се претставени на вкупно 127 страници во А4 формат, пишуван на македонски јазик, со проред 1, со употребен фонт на букви Arial и големина на букви 11, поткрепен со слики, графикони и табели кои ќе помогнат во доближување и поедноставување на материјата до студентите, како и со соодветни прилози во функција на дообјаснување на содржината, предлог насоки/идеи за понатамошни истражувања во областа моторички развој, како и 132 библиографски референци.

Сметаме дека обемот на ракописот и неговата содржина ги задоволуваат критериумите согласно со предвидениот број на часови и одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Креирањето на учебникот е резултанта на реалната потреба од создавање на учебник по предметот Моторички развој во раното детство. Во нашата земја не постојат учебници со истоимениот наслов, па оттаму и потребата, се разбира и значењето на учебник со ваков наслов, не само за идните студенти, но и за сите засегнати лица за растот и развојот, пред сè моторичкиот, за децата од предучилишна и раноучилишна возраст.

Учебникот е пишуван на оригинален начин, систематски е дизајниран, со почитување на правилото од познато кон непознато, од едноставно кон сложено, што води кон полесен, јасен начин во стекнување, проширување, продлабочување на сознанија од истиот. Авторката во учебникот нуди содржини кои ќе им овозможат на студентите да ги интегрираат и нотираат теоретските сознанија и практичните искуства, стекнати не само од овој, но и од другите наставни предмети и истите ќе можат да ги искористат во нивната понатамошна работа.

Учебникот „Моторички развој во раното детство“ ја следи структурата на предметната програма за предметот Моторички развој во раното детство за кој е наменет. Сублимат е на солидното познавање на изложената материја, резултанта на долгогодишната научна, наставна и истражувачка дејност на авторката. Цениме дека обработениот материјал во учебникот се одликува со оригиналност, јасност, концизност и голема практична значајност. Сметаме дека истиот е значаен не само за студентите, туку и за воспитувачите, наставниците, за сите останати субјекти кои имаат интерес за оваа проблематика.

Краток опис на содржината: Програмата од предметот Моторички развој во раното детство е земена како појдовна основа во креирање на структурата на учебникот „Моторички развој во рано детство“. Истиот ќе има значајно место и улога во оспособување на сегашните и идни воспитувачи, наставници, педагози, не само во разбирање на моторичкиот развој на децата од предучилишна и раноучилишна возраст, но исто така и во преземање на соодветни активности за негово унапредување. Пишуван е на јасен, едноставен, разбирлив македонски јазик.

Концепциски и содржински текстот во учебникот е структуриран во шест тематски целини, кои постапно го водат консументот во сознајниот процес.

Во првата тематска целина, насловена како *Општи карактеристики на растот и развојот*, опфатени се лезепа на прашања поврзани со растот и развојот на децата во предучилишна и рана училишна возраст, нивните особености и карактеристики, како и развојните промени низ различните развојните периоди во животниот век. Авторката постапно нè воведува во проблематиката преку објаснување на основните поими, односно идентификација на термините раст, созревање и развој; теоретските претпоставки и теории за развојот, законитостите во развојот, факторите кои влијаат врз развојот, како и неговите особеностите како што се мултидимензионалност, мултидисциплинарност, условеност од интеракцијата со биолошките, социокултуролошките и индивидуалните фактори. Имајќи ја предвид комплексноста на промените во различните возрастни периоди, дадена е периодизација на човековиот развој во тек на целиот животен век, со посебен акцент на детството како предмет од посебен интерес во овој учебник

Карактеристики на развојот на децата во предучилишна и рана училишна возраст е насловот на втората тематска целина. Во неа авторката ја истакнува комплексноста на развојот, ја нагласува потребата од познавање на спецификите на развојните промени во различни возрастни периоди. Детално се разработени развојните промени во однос на физичкиот раст и биолошкиот развој, како и промените во доменот на моторичкиот развој, когнитивниот и социо-емоционалниот развој. Со цел креирање на комплетна слика за специфичните развојни процеси и промени, авторката детално ги разработува карактеристиките на сите развојни домени во рамки на различните периоди од детството, конкретно периодот од раѓање до 2-годишна возраст, од 2 до 6-годишна возраст и од 6/7 до 10/11-годишна возраст. Тргувајќи од спецификите на промените, физичкиот раст и биолошкиот развој, се разгледуваат од аспект на севкупниот период, периодот на детството. Анализирани се промените во скелетниот, мускулниот систем, системот за дишење, кардиоваскуларниот и нервниот систем и промените кои се случуваат во сите овие системи, како резултат на возраста на децата и импликациите од аспект на физичката активност. Промените во моторичкиот, когнитивниот и социо-емоционалниот развој се анализирани во рамките на трите претходно наведени периоди. Притоа, детално се разработени спецификите во секоја возраст со акцент на она што децата го можат и што се очекува од нив во конкретна возраст. Покрај наведените специфики во развојот, на крај на секој развоен период, презентираниа е сублимирана анализа за очекувањата и постигнувањата на децата, како и импликациите на развојните промени од аспект на

вклучувањето во различни форми на физичка активност и ефектите кои таа активност ги има врз здравјето на децата. Вака сумираните заклучоци за секој развоен период во суштина даваат одговор на прашањето што можат децата на дадената возраст да направат и што можеме да постигнеме со нив. Во функција на јасна слика и подобар увид во теоретската разработка, авторката презентира бројни илустрации, графикони, табели.

Третата целина *Моторички развој* претставува продлабочена и детална анализа на сите аспекти на моторичкиот развој, неговите особености и карактеристики. Почнувајќи од теоретските претпоставки за моторичкиот развој и пристапите во проучувањето на истиот, се навлегува во суштината на моторичкиот развој. Во тој контекст, особено важно е истакнувањето на фазите во моторичкиот развој, динамиката на јавување на основните движења и различните аспекти на моториката, вклучувајќи ги латерализацијата и доминантната латерализираност, визуелната сензација, фината и грубата моторика. Наведените аспекти од развојот се објаснети на едноставен и разбирлив начин, надополнети со примери и активности кои овозможуваат подобро разбирање и меморирање на секој наведен аспект. Како надополнувањето на презентираниите сознанија, авторката понудува и резултати од истражувања од понов датум, со што овозможува добивање на комплетна слика за моториката и моторичкиот развој и неговите импликации врз севкупниот развој на децата како примарна цел и основен приоритет.

Фундаментални движечки вештини е насловот на четвртата целина. Во неа авторката ги разработува базичните движечки вештини како основно средство за подобрување на моториката кај децата и влијанието врз севкупниот развој, како и нивната улога како фундамент за натамошен развој и усвојување на бројни движечки вештини, вклучување и селекција во професионален спорт. Во истата, детално се разработени локомоторните, нелокомоторните и манипулативните вештини, генезата на нивно појавување и развој, како и примери на бројни активности и подвижни игри наменети за развој на конкретна движечка вештина или усвојување на бројни движечки навик и елементи од спортови. Во рамките на оваа целина, разработени се различните форми на одење, трчање, скокање, ползење, качување, тркалање, фрлање, фаќање, додавање и сл.

Предмет на анализа на петтата глава се *моторичките способности* кои заедно со фундаменталните движечки вештини се двигатели на моториката и моторичкиот развој. Во тој контекст, покрај генералните карактеристики на моторичките способности, детално се разработени снагата, брзината, координацијата, рамнотежата, флексибилноста и прецизноста. За секоја моторичка способност е дадена определба, односно теоретско дефинирање, поделбите во рамките на секоја способност, коефициентот на наследност, начините на следење и мерење на постигнувањата. Посебен акцент е ставен на формите и начините за подобрување на секоја од моторичките способности и нивна идентификација во содржините во рамките на програмите по физичко воспитание во предучилишната и раната училишна возраст.

Во последната шеста глава од учебникот, авторката ги анализира *моторичките навик* и нивното усвојување преку процесот на моторичко учење. Во таа смисла, авторката прави јасна дистинкција на поимите моторички навик, моторички умеења, како и анализа на процесот на моторичко учење. Разработени се фазите на стекнување на моторички навик, надополнети со примери од пракса кој даваат појасна слика на целиот процес и секоја фаза одделно. Преку анализата на процесот на моторичко учење, се посветува внимание на важните претпоставки за успех на едно моторичко учење, како и неговите специфички споредено со когнитивното учење.

Понудениот ракопис, со систематичниот пристап во креирање на содржините, доследност во начинот на нивната разработка, ќе овозможи лесно усвојување на предвидената наставна материја и нејзината апликација понатаму во воспитно-образовниот, наставниот процес. Естетското обликување на текстот, поткрепено со лепеца на илустрации, графикони, веруваме уште повеќе ќе го привлече вниманието на консументите. Согласно со горенаведените констатации, а врз основа на детално анализирање на содржината на ракописот, го даваме следниов

ЗАКЛУЧОК

Понудениот ракопис „*Моторички развој во рано детство*“ е самостојно, автентично, оригинално дело на авторката, проф. д-р Билјана Попеска, базирано на долгогодишна наставна, научноистражувачка работа во оваа област.

Согласно со структурата на материјалот, концизноста и јасноста на стилот на пишување, логичност во изнесувањето на содржините, како и посочените извори и ресурси, упатува на учебник, кој по наше видување ќе им овозможи на студентите да стекнат соодветни теоретски знаења, но и практични искуства кои понатаму ќе можат да ги применат нивната секојдневна наставна работа, но и во изучувањето на останатите предметни дисциплини. Истиот, со оглед на понудените резултати, видувања на проблемот може да биде водилка за понатамошни истражувања во областа на моторичкиот развој

Сметаме дека овој материјал ќе им биде од голема полза не само на студентите на насоката Предучилишно воспитување на Факултетот за образовни науки, но и на студентите, наставниците од одделенска настава, педагозите, како и на сите засегнати страни за моторичкиот развој на децата од предучилишна и рана училишна возраст. Истиот ќе даде значаен придонес во збогатување на научната литература во нашата и пошироката академска средина. Од оваа причина, препорачуваме истиот да биде објавен.

Врз основа на изнесеното, имаме особена чест на Наставно-научниот совет на Факултетот за образовни науки да му предложиме учебникот „*Моторички развој во рано детство*“ од проф. д-р Билјана Попеска да го одобри за издавање.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Јован Јовановски, редовен професор во пензија, с.р.

Д-р Снежана Јованова-Митковска, редовен професор, с.р.